

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Zdravne drave (izven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00. Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drama, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 28, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

188

Datum v oklepaju na primer (July 31, 1944), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Pono-vite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Tragedija Kitajske

Dvomljivo je, da bi mogla iti kakšna druga država skozi sedem let samih porazov in toliko trpljenja kot je šla Kitajska, odkar je bila barbaro napadena po japonskih imperialistih, in končno še držati glavo pokonci. Také udarce je zmožen prestati le narod, ki zna stoično prenašati svoje trpljenje, ima vero sam vase in v svojo bodočnost.

Vendar pa je bil prav ta narod, kakor na splošno tudi vsi azijski narodi, smatran po belopoltnih imperialistih in rasnih šovinistih za "manjvrednega"—za nižja človeška bitja, ki naj pokorno in hlapčevsko služijo kot brezpravna masa svojim "superiornim" Arijcem, nositeljem zapadne kapitalistične civilizacije, katera zna kovati najmodernejše morilno orožje in nastopati oholo proti "inferiornim" narodom.

Kar se Kitajcev in Filipincev tiče, je naš kongres v Washingtonu šele lani po dolgem drežanju vrgel rasno inferiornost iz priseljeniškega zakona, ki jim je zabranjeval vsako priseljevanje v Ameriko. Toda za vse druge azijske narode še vedno velja ta rasna inferiornost, kajti je še vedno zapisana v tem zakonu. In kongres bi tudi lani ne bil to storil, da ni tega koraka narekovala politična nujnost. Rasni šovinizem je še večje zlo, še večja bolezen kot pa narodni šovinizem. Zapadna civilizacija je na obeh zelo bolelna. Toda vrnimo se k predmetu.

Da je Kitajska mogla preboleti in prenesti vse te udarce zadnjih sedem let, je iskati te njene sile v velikem narodnem in ljudskem prerodenju v zadnjih petdesetih letih. Polno novega življenja ji je dala velika revolucija leta 1912, ki je pometila z gnilo dinastijo in se pričela upirati tudi zapadnim in japonskim imperialistom. Klika, ki se je polastila nove in edine politične stranke kuomintang, je to revolucijo sicer izdala in perverziral v svoje osebne interese, toda narodnega prepoda ni mogla ustaviti. Za to je skrbela mlada, revolucionarna generacija, ki se je pričela oklepiti—komunizma.

Da se ne bodo komu naježili lasje ob tej besedi, naj povemo, da se kitajski komunizem dokaj loči od komunizma, ki je nastal po Evropi in v Ameriki po veliki ruski revoluciji. Kitajski komunizem je komunističen le po besedi in po tem, da se politično opira na Rusijo in na Moskvo. Ta mu je šla včasih zelo na roke, včasih pa tudi ne—enkrat mu je zasadila tudi nož v hrbet, ko je pričela ljubimkati s Čang Kaišekom potem, ko je pomoril stotisoče kitajskih delavcev in kmetov. Ampak kitajski komunizem kljub temu še danes zajema svoje inspiracije v veliki sovjetski revoluciji in je povsem lojalna Moskvi.

Rekli smo, da je kitajski komunizem komunističen le po imenu. V resnici je to radikalno agrarno gibanje, ki predvsem stremi za agrarnimi reformami in je v bistvu in po težnjah demokratično. Po programu je veliko bližji kakšni militantni agrarni socialistični stranki kot pa na primer ruskemu komunizmu. Kjerkoli se je to gibanje razvilo in dobilo premoč, so kitajske brezpravne mase prvič v zgodovini dobile volilno pravico in postavile vaške in pokrajinske sovjetе. Ti so potem razdelili večja posestva med brezpravne bajtarje, oderuhe in druge krvosepe pa "likvidirali." Takih reform potrebuje vsa Kitajska in še marsikatera druga dežela.

Pred desetimi, petnajstim leti je bilo to gibanje zelo močno in je imelo v svojih rokah več provinc v srednji Kitajski. Iz teh provinc ga je pognal Čang Kaišek sile z močno armado; v ta namen se je zvezal tudi z nekaterimi vojnimi lordi. Ta civilna vojna je trajala več let in komunistično gibanje je bilo zadušeno v centralni Kitajski. Pred Kaišekoviimi armadami so se komunisti umikali z vso svojo primitivno oboroženo, toda zelo lojalno, bojovito in disciplinirano armado proti severozapadu in se končno etablirali v skrajnih severnih provincih ob Mongoliji, kjer so še danes gospodar.

Kot smo že zadnjič omenili, je med njimi in med Kaišekovo vlado prišlo do premirja in sodelovanja po japonski invaziji Kitajske. Toda to je trajalo le par let. Ker komunisti niso hoteli kapitulirati na vsej črti, razpustiti svoje rdeče armade oziroma jo spojiti s Kaišekovo, kakor tudi ne razpustiti svoje vlade, je on postavil proti njim več divizij vojaštva, ki stražijo mejo.

Od takrat so komunisti aktivni le v gerilskih bojih proti Japoncem. Svoje vpade delajo v severni Kitajski daleč v okupirano ozemlje in s tem silijo Japonce, da morajo tam držati močne vojaške posadke.

Po sedmih letih skrajno neenake vojne je danes položaj na Kitajskem obupen. Dežela je v obujem brezmejne inflacije in že par let odrezana od vsega sveta. Edina pomoč, ki jo doblja od zaveznikov, predvsem od Amerike, prihaja po zraku iz Indije. Ampak ta pomoč je zelo omejena. Gospodarsko se drži pokonci v glavnem s pomočjo mladega, toda bujno rastočega produktivnega združnega gibanja, ki se je zadnja leta razvilo po vsem svobodnem ozemlju. Ampak tudi to je malenkost, ker vlada nima veleindustrij, ki jih potrebuje moderna armada.

Radi te obupne situacije je predsednik Roosevelt zadnjič poslal na Kitajsko svojega poslanca v osebi podpredsednika Wallacea. Bolj primerne osebe bi za tako važno misijo gotovo ne mogel izbrati, kajti Wallace je izmed vodilnih "newdealovcev" edini, ki ni obrnil hrbta idealizmu. In njegova misija je bila, da izbičanim kitajskim masam vlije nove inspiracije za nadaljevanje skrajno težke borbe, dokler ne bo mogoča večja pomoč od zunaj. Toda ta pomoč še ni na vidiku, vsaj v bližnji bodočnosti ne.

In tako bo osmo leto vojne leta največjih preizkušenj in največjega trpljenja za kitajski narod, kakor tudi za Čang Kaišekovo vlado. Narod, ki gre skozi tako trpljenje kot gre kitajski, gotovo zasluži največje spoštovanje vsakega človekoljuba.

Glasovi iz
naselbinO KATASTROFI
V PREMGOVNIKU

Bellaire, O.—Dne 5. julija, takoj po 12. uri popoldne, je nastal strašen požar v premogovniku Powhatan Point, O. V rovu je zajetih 66 premogarjev.

Glas o nesreči se je raznesel kakor požar. Ljudje so pričeli vreti na kraj nesreče od vseh strani in krajev. V kratkem času je bilo zbranih pri rovu 250 mož, ki so pričeli z vso naglico gasiti požar. Toda ogenj se je navzlic temu širil naprej in dasiravno so gasili že 16 ur, ognja niso mogli pogasiti. Drugi dan ob petih zjutraj pa je izjavil ravnatelj ohiškega oddelka za industrijsko varnost mr. George A. Strain, da ni nobenega upanja, da bi požar pogasili, in prav tako ne, da bi kateri v rovu zajetih premogarjev ostal pri življenju. Nato pa je ukazal, naj se ustavi zračni ventilator in za zida tisto stran rova, da so nato lahko ogenj pogasili. Sodi se, da bo vzelo več kot mesec, preden bodo izkopali uboge žrtve.

Pravijo, da je nastal ogenj, ko se je podrl neki steber in z njim električne naprave. Te so prišle v dotiko z železnimi tračnicami, nakar je nastal velikanški ogenj in pričel je takoj goriti premog in podpore.

Adolf Pacifico, ki je distriktni podpredsednik unije UMWA, je bil mnenja, da so se premogarji zabarikadirali, zato je možnost, da še žive. Priporočil je, da bi se izvrtila osem palcev široka luknja ter bi tako prišli v stik s premogarji in jim dajali hrano skozi luknjo. Takoj so se odzvali njegovi sugestiji in šli so po 25 tonski vrtni stroj. Toda vzelo je precej časa, preden so ga pripeljali na dotično mesto. Z vrtnjem je šlo silno počasi; zvrtili so okoli 360 čevljev globoko šele 8. julija okoli osme ure zjutraj. Nato je vzelo več ur časa, preden so inštalirali telefon. Toda nihče izmed nesrečnikov se ni oglasil, dasiravno so jih klicali po telefonu do pete ure zjutraj prihodnjega dne.

Med ponesrečenci so tudi Robert Munas in David Munas, oče in sin. Nadalje Peter Uška (pravilno Suškala). Slednji je samski in član SNPJ. Za prva dva pa ne vem, ali sta člana SNPJ ali ne. Vsi trije ponesrečenci so Hrvatje.

Da, v državi Ohio je bilo že veliko žrtev v premogovnikih. Sledede sem posnel iz angleškega časopisa: Dne 21. aprila 1910 je nastala silna eksplozija v premogovniku Amsterdam in pokopala 15 žrtev; 1. 1913 je nastala eksplozija v premogovniku Imperial in zahtevala 15 žrtev; 1. 1919 je zopet nastala eksplozija v premogovniku Amsterdam in uničila 20 delavcev; 1. 1925 je nastal požar v rovu Webb in zgorelo je devet premogarjev, med njimi dva člana SNPJ; 1. 1930 je nastala eksplozija plina v premogovniku Millfield in umrlo je 82 premogarjev. Leta 1940 pa je nastala eksplozija v premogovniku Willow Grove in zahtevala 72 žrtev; istega leta pa je bila velika eksplozija tudi v premogovniku Nelmo in zahtevala 31

žrtev; leta 1942 je nastal požar v premogovniku Powhatan Point in zahteval dve žrtvi, ostali pa so se srečno rešili.

Torej v času med 1. 1919 pa do 1. 1944 je izgubilo življenje v omenjenih premogovnikih 312 očetov in sinov.

Te vrstice so posnete iz lokalnega angleškega časopisa. Kakor je razvidno iz časopisa, ni bilo pred 30 leti toliko nesreč kot jih je zadnja leta.

Pred leti se ni rabilo v premogovnikih toliko mehaniziranih strojev in orodja kakor sedaj, prav tako rovi niso bili tako dolgi in v njih ni delalo toliko mož kot jih dela danes. Premogarji so imeli v rovih tudi veliko več prostora. Poprej vsa imela dva moža dva prostora, a sedaj imajo štirje možje en prostor. In kar je najbolj važno, v tistih časih smo rabili odprte svetilke in kakor hitro je prišel premogar v prostor, kjer ni bilo dovolj zraka, je luč takoj pričela ugašati. Prav tako je takaj luč naznani, ako je bilo kaj plina v rovu, namreč s tem, da se je pričel užigati plin v zraku. In ko je to delavec opazil, je o tem takoj sporočil delovodjo, nakar so popravili, kar je bilo potrebno popraviti. Električna svetilka pa je drugačna. Naj bo še tako malo zraka v rovu, tega ne občuti in prav tako ne zapali plina.

Končam te moje vrstice in prav lepo pozdravljam čitatelje Prosvete.

Louis Pavlinich, 258.

TO IN ONO

Cleveland, O.—Zopet smo čitali o veliki katastrofi; ki se je zgodila v Powhatan Pointu, blizu Bellaire, O. Vse kaže, da je 66 premogarjev izgubilo življenje. Današnje poročilo (10. julija) pravi, da so izvrtili predor in spustili po šahtu telefon in klicali premogarje, a niso dobili nobenega odgovora. Vendar pa imajo še upanje, da jih rešijo. Pravijo, da dokler je upanje, je lahko tudi življenje. Upajmo, da bodo rešili zajete premogarje.

Pozor, konvencijniki, ki namestite iti prihodnje leto v Minnesoto na konvencijo. Urednik Smith Travel piše v "The Cleveland Plain Dealerju" o silnih težavah, ki so danes v zvezi s potovanjem. Sicer pa ima o tem dopisnik sam nekaj pojma.

Pred kratkim sem šel na clevelandsko postajo, da kupim vozni listek za Petersburg, Va., kjer se nahaja moj sin in ga pojde moja sestra oziroma njegova žena obiskat. Vzelo je "samo" 45 minut, preden sem prišel na vrsto.

Oblasti skušajo omejiti potovanje na daljavo, kolikor je mogoče. Onim, ki imajo počitnice, priporočajo, naj nikar ne potujejo, temveč ostanjejo doma. Železnice prepeljujejo vsak mesec do 3,000,000 vojakov. Kdor potuje, se mu lahko zgodi, da ga ustavi, kajti najnovejši odlok vlade je, da železniške družbe lahko ustavijo potniške vlake in prekličejo rezerviranje sedežev za civiliste.

Ali ne bi bilo prijetno, če bi se kaj takega zgodilo našim delegatom, ko bi se ravno zabava-

li na banketu v Evelethu, Minn. Lahko bi prišel ukaz, da ne bo za mesec dni vozil noben vlak v Chicago. Kje boš pa spal? bi pisala onkava Mica Janezu v Evelethu.

"No, kako boš šel pa ti na počitnice?" me vpraša Liparjev Vinc. Well, saj veš, da me vsi dobro poznajo in tudi naš župan Frank Lausche. 15. aprila sem ga obiskal v županskem uradu in sva malo prijateljsko pokramljala.

Med Clevelandom in Chicagom imamo dobro železniško zvezo. Železnica New York Central ima precej vlakov, ki vozijo precej pogostoma. Nadalje vozita dva vlaka dnevno od družbe Nickel Plate. Skozi Akron v Chicago vozijo tudi vlaki železniške družbe Pennsylvania in Baltimore & Ohio.

Zelo bom srečen, ko se snidem z mojimi prijatelji na Lawndale Ave. Moja clevelandska prijateljica me popeljeta v češko restavracijo, kjer bomo jedli cmoke, pecivo in pili pilzensko pivo, ali pa kozje mleko.

Včeraj so vodili po Clevelandu 30 italijanskih vojni ujetnikov. Peljali so jih najprej v cerkev, kjer jim je dušni pastir Charles McBride pridigoval. Kakšna je bila pridiga, ne vem. Najbrže jim je dejal, naj ne ubijajo. Pozneje pa so šli v Euclid Beach Park, kamor dopisnik prevaža ob nedeljah one, ki se radi zabavajo. Meni se vidi, da jim je v parku veliko bolj ugajalo kakor pa v cerkvi.

Naše domače vesti: Čitali smo, da je nagloma umrl John Kocin iz Euclida. Naši listi vselej ne povedo, zakaj nekateri tako nagloma umrejo. Morda bodo poročali kdaj pozneje. Prav tako so poročali, da je nagloma umrl Anton Matos, 55 let star. Angleški časopisi pa so pisali, da je mož čakal v okrajni jeklenišnici na obravnavo, a pred obravnavo je vzel ruho in se obesil. Matos je bil doma iz vasi Gorice, fara Leskovec pri Krškem.

Letos nismo imeli veliko piknikov. Farma SNPJ je dobila sedaj novega oskrbnika. Poznani društveni delavec John Šorc pa je sedaj predsednik farmskega odbora.

Na naših sejah neprestano slišimo, da je premalo delavcev za družbene zabave in druge stvari. Zakaj? Zato, ker društvena dela niso preveč prijetna. In človek se trudi, potem je pa še kritiziran povrh.

Moj prijatelj mi je dejal, da je skoro neverjetno, da so Nemci proglasili Rim za odprto mesto. Ako bi proglasili Atlantski ocean za odprto morje, bi se bolj verjetno slišalo. Prijatelj mi je tudi dejal, da je hotel Churchill po vsej sili na fronto. Angleški mornariški častniki so ga komaj zadržali. Ako bi znal Churchill nemško in napravil govor nemškimi vojakom, bi takoj pometali svoje puške in sledili angleškemu firerju.

Prijatelj je tudi to dejal: Vladni železniški odbor prosi občinstvo, naj se ne vozi na vlakih, ki so natrpani. Toda ljudstvo neče poslušati nasvete tega odbora in se hoče voziti, ker ima denar in ga mora nekje potrošiti. Ako hoče transportacijski odbor preprečiti vožnjo potnikom, ki se vozijo za zabavo, potem naj kar ustavi vlake. Pa bo mirna Bosna.

Naši meščanski časopisi so res čudni. Sedaj so se obrnili proti predsedniku Rooseveltu in hočejo Deweyja za firerja. No, pa to ni nič novega. Prav tako so bili proti drugemu terminu Abrahama

ma Lincoln, toda izvoljen je bil vseeno. Ako bo Roosevelt ponovno kandidat, bo zopet izvoljen. Za časa njegove administracije se je pričela vojna in se naj tudi konča.

Dopisnik gre v kratkem na počitnice, zato bodo dopisi za nekaj časa izostali. Nekaterim bo to v veselje, a nekateri bodo žalostni.

Frank Barbič.

O REPUBLIKANCIH

Bon Air, Pa.—Republikanski cirkus, ki se je vrnil v Chicagu, je končan. Sedaj nam je treba samo rokave zavijati in pričeti capljati za Deweyjevo in Brickerjevo "kamizolo".

Naš lokalni list je pisal, da je predsedniški kandidat na republikanski listi Thomas Dewey v privatnem življenju kmet, ki se peča z živinorejo in mlekarstvom. Kaj je Bricker, pa še ne vem. Zanimivo je, da vsakega kapitalističnega kandidata vedno slikajo, da je izšel iz nizkega sloja. Na primer, naš prejšnji governor Arthur James se je vedno hvalil, da je bil nekoč tudi on premogar in pred volitvami je paradiral v premogarski kapi, ter tako lovil glasove premogarjev. Toda kakor hitro je zasedel governerski stolček, je premogarjem pokazal hrbet in znižal državno odškodnino iz 18 dolarjev tedensko na \$15.00. Trdil je, da je to storil zato, ker je treba štediti ljudski denar. Toda pri tem mož ni pozabil na samega sebe! Svojo plačo si je zvišal iz \$17,000 na \$25,000 letno.

Volilecem se niso dolgo časa odprle oči. Sprejeli so, kam jih je zapeljal močni republikanski slon, šele 1. 1940, ko je naselbino Portage zadela katastrofa.

Pred nami je sedaj velik problem; ali se povrnemo v Hooverizem ali si izberemo kaj boljše. Ako zmagajo republikanci, potem je potrebno, da sedaj po hititimo in zaslužimo toliko denarja, da bomo lahko kupili vrvo, da si bi človek lahko pretrgal nit življenja, kakor se je to dogajalo pod Hooverovo administracijo.

Gospod Hoover, ki se je tako "postavil" s svojim govorom na republikanski konvenciji v Chicagu, je pozabil povedati nekaj zelo važnega. Pozabil je namreč povedati, da imajo republikanci še nekaj solzavičnih bomb, da bodo pozdravili veterane, ako pridejo zahtevat kruh v Washington.

Končam in pozdrav čitatelje Prosvete. (Ostalo bo pribeženo v sredini številki Prosvete—urednik.)

Sylvia F. Skedel.

POROKA CLEVELANDCANA

Brooklyn, N. Y.—Na Slovenski ameriški narodni svet pošiljam \$40, ki smo jih zbrali na svatbi Louisa Majerja iz Clevelanda.

Dovolite mi, da v vašem listu malo opišem pomembno svatbo ugodnega trgovca Majerja iz Clevelanda.

V nedeljo 2. julija smo imeli v slovenski naselbini v New Yorku čast spoznati zavednega Slovenca Louisa Majerja, kateri je prišel s svojo nevesto iz Clevelanda. Poroka je bila v Clevelandu, svatba pa se je vršila v New Yorku, pri našem slovenskem gostilničarju F. Arnezu.

Ko smo se zbrali v dvorani ob sedmi uri zvečer, smo takoj vedeli, da je vse pripravila za svatbo mama Corelnova. Svatbe se je udeležilo veliko prijateljev in znancev, slovenski pevski zbor Slovan pa je ženinu in nevesti zapel "Pozdrav" in "Plainska roža". Slovan se je tudi izkazal z malim darilom. Nato pa je predsednik M. Pirnat nagovoril poročence.

Ženin se je nato zahvalil zboru z ginjenimi besedami: "Prijatelji in prijateljice, pevec zbor Slovan, vaša pesem in vaše besede so mi segale globoko v srce in prav tako moji ženi. Izročili ste mi tudi darilo v vsoti \$10.00. Toda jaz denarja ne potrebujem, zato ga kot zavezen Slovenec vračam, vi pa denar izročite Sansu, kateri vodi pravičen in pošten boj za svobodo našega trpečega naroda v stari domovini."

Čast vama, Lojze in Helena! Nato se je razvila prijetna domača zabava. Toda na partizane nismo pozabili. Ko sem pripel rdečo zvezdo, ki je simbol partizanov, na prsa mr. Corelna, kateri je oče neveste, je dejal:

"Tukaj, prijatelj Mutz, imaš \$10.00 za SANS. Njega so pričeli še drugi posnemati in tako sem nabral \$41.35 za SANS."

Potem pa se mi približa ena izmed članic št. 93 SZZ in me vpraša, da bi ženina in nevesto pozdravil v imenu njihove družnice. Rečeno storjeno. Tudi one so izročile dar ženinu in nevesti, toda ženin je dejal, naj izroče denar tam, kjer bo koristil našemu slovenskemu narodu.

Na svatbi je bilo veliko članov in članic SZZ. Mama neveste je namreč predsednica št. 93 SZZ. Skoda je, da ni bilo na svatbi tudi nevestinega brata Matije, ki je tudi pevec zbora Slovan, a se sedaj nahaja pri vojaki. Želimu mu, da se kmalu zdrav povrne med nas.

Lojze, dobil si ženo iz dobre in ugledne newyorške družine. Vam, mr. in mrs. Corel, pa čestitamo, ker ste dobili v svojo družino tako ugodnega zeta. Bodita pozdravljena in obilo zakonske sreče!

L. Mutz.

O SMRTI SVAKA
IN POTOVANJU

Helper, Utah.—Iz naše naselbine vidimo v Prosveti le bolj poredkoma kakšen dopis, zato sem se namenil, da napišem nekaj vrstic.

Delavske razmere so tu prav take kot po drugih krajih. Dela je na pretek, a delavcev manjka. Društvo imamo veliko, kajti v tem kraju so zastopane razne naše podporne organizacije.

Prav ko sem se namenil, da napišem ta dopis, sem dobil telefonično obvestilo iz države Washington, da je umrl moj svak John Millarich. Takoj sem se pričel opravljati za pogreb.

Najprej smo se odpravili na postajo v Helperju in se odpravili proti Ogdenu, Utah. Od tam naprej pa smo se peljali na vlak Union Pacific, toda preden smo dobili sedeže, je vzelo 12 ur. Ker smo imeli dovolj časa, smo si malo ogledali mesto. Ogden šteje okoli 40,000 prebivalcev in leži v lepem kraju. V njem je razvita industrija, v njegovi okolici pa leže krasne farme. Iz Ogdena smo se odpravili v Portland, Oregon. Vlak je bil zelo nabit. Ogledal sem si okolico Portlanda, nad katero je ležala gosta megla. Mesto je veliko in leži ob vodi. Toda imeli nismo veliko časa za ogledovanje mesta, kajti čez eno uro je prišel vlak, ki nas je odpeljal v Seattle, Wash. Med potjo smo si ogledovali lepe kraje, domove, farme in živino, katere je bilo zelo veliko. Potem sem postal malo utrujen in zadrmla, a že je sprevodnik naznanil mesto Seattle. Ko stopimo iz vlaka, nas pozdravi moj svak Nick Pavlin. On nas je odpeljal v 38 milj oddaljeno mesto Enumclaw.

V nedeljo smo se malo vozili po tamkajšnji okolici in jaz sem obiskal nekaj mojih starih prijateljev. V okolici Enumclawa so krasne farme, na katerih živijo tudi Slovenci. Pečajo se največ z živinorejo in mlekarstvom.

V ponedeljek smo se udeležili pogreba mojega svaka Millaricha. Pokopali smo ga na pokopališču Evergreen. Udeležba pri pogrebu je bila zelo velika. Pokojni je bil spoštovan tudi pri drugih narodnostih. Imel je veliko znancev in prijateljev. Bil je član SNPJ in ABZ. Društva sta mu priredila zelo lep pogreb. Društva, sorodniki in prijatelji so mu poklonili veliko krasnega cvetja.

Dragi svak John Millarich! Počivaj v miru in naj ti bo lahka ameriška zemlja!

Anton Taskar.

Podpredsednik Združenih držav Henry Wallace v družbi Čang Kaišeka in njegove žene na Kitajskem. Visoka družba na sliki pije zdravico naznago zaveznikov. Namen Wallaceove misije je bil utrditev prijateljstva med obema državama.

Fašizem in žena

Angela Vodečova

Se slabši položaj kakor delavec, ima v Italiji delavka, kajti ona je še bolj izpostavljena izkoriščanju. Kvalificiranih delavk ne priznavajo, njihov položaj je enak položaju težaka. Mezda delavke znaša čisto polovico manj kot mezda njenega tovariša delavca. V mnogih primerih v delovno pogodbo ženske niso vključene, tako da je delodajalcu na prosto dano, kako plačuje žensko delovno silo. Pod fašizmom je izšla odredba, da dekleta in žene ne smejo delati več kakor 11(!) ur dnevno. Iz te odredbe se pač jasno vidi, na kakšni višini je socialno varstvo delovne žene v Italiji. Ko so prišli v Italijo na oblast fašisti, so odstavili cele množice žene iz uradov in šol, ne da bi jim pokazali drugo možnost preživljanja. Sedaj je po vseh uradih glede ženskih moči v veljavi omejeno število, ki se ga morajo strogo držati. Posamezni upravni oddelki pa morejo odsvoliti sploh vse žene iz uradov, če se jim zdi to umestno.

Posebno podrejen in poniževalno vlogo ima italijanska žena kot učiteljica in profesorica. Poučevati namreč ne sme takozvani "oblikovalnih predmetov", kakor so zgodovina, filozofija in literatura, ker bi se lahko spozabila in podajala snov na "nemoški" način. V njen delokrog spada samo poučevanje prirodnih znanosti, risanja in tlovdabe.

Političnih pravic italijanska žena nima. Mussolini je razpustil leta 1927 vse ženske organizacije in uničil vsa njihova glasila.

Mussolini se je nešteto krat z visoko donečimi frazami proglasil za varuha materinstva ter družinskega življenja. Dogodki, ki se odigravajo v resničnem življenju Italije, pričajo o nasprotnem: Z a k o n c a Pietro Beck sta skozi leta prenašala neznozne persekucije, za to sta sklenila pobegniti čez mejo. Milčniki so ustrelili ženo na begu. Bila je noseča... Fašistično varstvo materinstva!

Sredi noči plane četa podivjanih miličnikov v stanovanje ter odvode od družine očeta in ječe, v konfinacijo. Zakaj? Ker je tujerodec ali nefašist. Družina ostane brez rednika, prepuščena pomanjkanju. "Zavarovali bomo družino!"

Tak je za ženo fašistični paradiž v Italiji, "deželi lepote in sonca".

Ce se ozremo v Nemčijo, se nam nudi ista slika. Nobenega sledu o obetnem blagostanju. Boda med nemškim delavstvom narašča prav tako kakor v Italiji. Odpravljene so vse socialne pridobitve preteklih desetletij. Znamenito "prostovoljno delo" (Freiwilliger Arbeitsdienst) izgleda takole: nezaposleni morajo iti za leto dni v močvare junkerjev (pruskih veleposestnikov) izsuševati močvirno zemljo, pogozdovati pustnjo, graditi ceste in mostove—za najslabšo oskrbo ali pa za malenkostno denarno odškodnino. V taborišču je vojaška disciplina in vojaške vaje—priprava mladine na vojno. Tako odpravlja Hitler brezposel-

nost, ki pa kljub temu v resnici narašča. (To je bilo napisano še pred vojno—ured.)

Kakor že omenjeno, si je od Hitlerjevega "socializma" največ obetal mali človek, obrtnik, mali trgovec, uradnik. Toda vsi gospodarski ukrepi, ki jih je Hitler izvršil, so v škodo prav tem slojem in v korist monopolnemu kapitalu; omejitve obrtniške svobode, zmanjšanje dajatev v socialne namene, zniževanje plač itd. Vsaka oseba pa, ki se drzne kritizirati Hitlerjeve gospodarske naredbe, je obsojena na globo ali zapor. Na ta način pač lahko ohranja videz vsesplošne zadovoljnosti.

Razumljivo je, da pri tem splošnem poslabšanju gospodarskega položaja širokih množic žena nikakor ni izveta. Nasprotno: nemški ženi je zadal fašizem najhujši udarec, a to ne samo glede na njen gospodarski položaj, temveč v socialnem pogledu na splošno. V Nemčiji se dosledno uresničujejo besede, ki jih je govoril ženam eden izmed "voditeljev", dr. Krummacher, bivši pruski častnik: "Nova država ne razpije s pravicami, temveč z dolžnostmi." To občuti nemška delovna žena na vsej črti.

Takoj po Hitlerjevem prevzetju vlade so bile izdane posebne odredbe glede ženskega dela, na podlagi katerih je bila tisočim žena odvzeta možnost in pravica do zaslužka. Med njimi so bile tudi take, ki niso imele svojcev, da bi jih vzeli pod streho. Sledile so edini možnosti, ki jim je preostala, da si ohranijo golo življenje: cesta in prostitucija.

Kakor po mnogih drugih tovarnah so tudi v tkalnicah ob Dolnjem Renu odpustili vse žene in so na njihova mesta sprejeli moške. Ob tej priložnosti je pisal vestfalski dnevnik: "Moške mezde so za 50% višje kot ženske mezde, torej je treba tudi produktivnost moškega dela podvojiti."

Vodstvo tovarne za smotke v Dresdenu je napravilo s strokovnim odborom pogodbo, v smislu katere sme tovarna odpustiti vse ženske, obenem pa znižati moškimi mezde za 25%.

Tovarna mesnega ekstrakta v Singenu je odpustila 200 starejših delavk, na njihova mesta pa je sprejela 160 mladih deklet z močno znižanimi prejemki.

Iz tekstilne tovarne v Munsterlandu so bile odpuščene vse poročene žene, a na njihova mesta niso namestili brezposelnih moških, kakor so obljubovali, temveč mlada dekleta, ki so jih plačali s sramotno nizkimi mezdami.

Taki primeri se ponavljajo iz dneva v dan in pričajo, da je nemška žena v Hitlerjevem paradižu mnogo bolj izkoriščana, kakor je bila poprej.

Ofenziva proti dvojnemu zaslužkarstvu se je izkazala v resnici le kot napad kapitalizma proti mezdam vseh delavcev, moških in ženskih. Kapitalistom je z uredbo o dvojnem zaslužkarstvu popolnoma izročena usoda delavstva, zlasti pa usoda delovne žene. V tem temelji tudi igra, s katero ustvarja fašizem nasprotje med spoloma v delavskem razredu.

Jasno je, da pomenja boj fašizma proti ženskemu delu tudi boj proti vsemu delavstvu.

Nič boljši ko položaj delavke pa ni položaj žene iz srednjih slojev. Tudi tu velja pravilo, da mora poročena žena zapustiti službo, neporočena pa sme služiti samo tedaj, če ne odjeda nobenemu moškemu kruha. Po eni zadnjih Hitlerjevih odredb pa bo kaznovan vsak delodajalec, ki sprejme žensko v službo. Neporočene žene in žene brez otrok je treba posebej obdavčiti, pri krajsajo naj se tudi pri pokojnini.

Notranji minister je izjavil v posebnem dekretu, ki se nanaša na omejitve ženskega poklicnega dela: "Ženske naj se odstranijo z njihovih dosedanjih mest ter naj se zaposle v slabše nagajenih in manj odgovornih službah ali pa kot služkinje. Smatram za popolnoma pravilno, da se pri enaki kvalifikaciji daje prednost moškemu prosilecu pri nameščanju v javni službi."

V Nemčiji ne sme imeti žena vodilnega mesta niti na deklinski šoli. Sploh fašisti delajo sistematično na to, da bi ženo popolnoma izločili kot učno moč. Tudi sodna služba ni dostopna ženi, "ker je žaljivo za moško čast, da bi ga sodila ženska."

Kolikor vlada sama ne zatira možnosti ženskega dela, ji pridno pomagajo fašistovski organizacije. Tako je nemška centralna organizacija zdravnikov objavila kot enega svojih prvih ciljev, preprečiti ženski mladinski možnost medicinskega študija. Tudi profesorska organizacija dosledno pritrjuje glasovom o ženski manjvrednosti. Očividno je osnova vsem njihovim "načelom" kruhoporstvo.

Najbolj žalostno sliko v Nemčiji pa nudi ženska mladina. Dostop v višje šole je za dekleta omejen: na vseučilišče sprejmejo samo 10% žensk od celotnega števila vseh prijavljenec. Ko pa dovrže šole, ostanejo na cesti brez zaposlitve. Ta dekleta se udinjajo brezplačno kot poljske delavke, kot pomočnice pri bogatih družinah, kot vajenke pri obrtnicah. Na ta način so tudi ženske mladine uvedli prisilno "prostovoljno" delo, ki se mu mora podvreči vsako žensko dekle.

(Dalje prihodnjič.)

Zavržene nemške begunke

London. (ONA). — Tukaj poročajo, da je na tisoče nemških evakuirank poskusilo vrnitev v Reich zaradi preteče zavezniške invazije v Holandijo, in da so bile zavržene na nemški meji, češ, da je njihova navzočnost v Nemčiji nezaželjena.

(Prejšnja poročila so dejala, da se morajo vsi nemški civilisti, ki niso uposleni pri važnem delu na Holandskem, vrniti čim prej v Nemčijo.)

Holandski viri poročajo, da so trije ali štiri župani, ki so odbili zahteve, da njihovi meščani podvzamejo obrambno delo za Nemce, izginili in se pridružili podtalnim silam. Dvema županoma so se pozneje pridružili njihovi uradniki, ki so prinesli s seboj vse uradne papirje. Župan, ki je ostal na mestu, je bil aretiran od Nemcev.

H. L. Maher, ki je s svojimi sugestijami pripomogel do petkratnega zvišanja produkcije v ladjedelnici California Shipbuilding Corp. v Wilmingtonu, Cal. in do polovičnega znižanja poškodb pri delu. Delavci pri tej družbi so organizirani v unijah ADF.

Naša narodno osvobodilna borba in slovensko Primorje

Prost mora biti, prost moj rod, na svoji zemlji svoj gospod!

Simon Gregorčič

"Le vkup, le vkup uboga gmajni!"

Živimo v dobi, ko se vse staro ruši in gradi novo. Komaj so se zacelile rane iz prejšnje svetovne vojne, že smo se znašli v vrtnicu novega krvavega plesa, ki pretresa ves svet. Bije se boj na življenje in smrt.

Tudi ta vojna ni prizanesla slovenskemu narodu. Vojne grozote so zdaj hujše kot kdaj koli. Fašistične bande, ki so že mnogo let gospodovala nad našim Primorjem, so navalele še na ostale kraje naše lepe slovenske zemlje in danes pričajo kupi ožganega tramovja in kame-nja mnogih slovenskih vasi o fašistični kulturi.

Slovenski narod nudi tem modernim, motoriziranim Hunom tak odpor, da ga danes občuduje ves svet. Slovenski narod se je v tej nesreči združil okrog svoje zastave, okrašene s peterokrakno zvezdo, ki je simbol resničnega bratstva vseh narodov. Slovenci smo se odločili z orožjem v roki očistiti svojo grudo fašistične kuge.

I.

"Kaj pa moj narod, moj narod, moj narod?"

Srečko Kosovel

Ko je prišel v Nemčijo na vladno Hitler, je bila njegova prva skrb, da izvede popolno organizacijo vseh sil, ki bi mogle služiti — za vojno, ki jo je ves čas pripravljaval. V vseh državah je organiziral svoje pristaje v ogromno špijonsko mrežo. Te organizacije v fašistični službi imenujemo "peta kolona". V Jugoslaviji je taka organizacija delovala pod imenom "Kulturbund". Jugoslavanska vlada ni niti malo zavirala delovanja "Kulturbunda".

Za polom Jugoslavije so odgovorni vsi tisti, ki so vodili njegovo usodo.

Primorski Slovenci, ki smo bili bi žrtve političnih kupelj in smo bili po londonskem paktu leta 1916 predani italijanskemu imperijalizmu, smo vsa leta gledali v Jugoslaviji simbol naše odrešitve. Ves čas, še bolj pa v dobi krvave fašistične tiranije, smo gojili upanje, da nas bo Jugoslavija nekoč rešila verig suženjstva. Vojna med Italijo in Jugoslavijo ni izpolnila naših nad. Tudi že prej, čim bolj se je odmikal čas, tem bolj se beograjske vlade pozabljale na naš kos zemlje. Z raznimi pogodbami, ki jih je beograjska čaršija sklepala s fašističnim Rimom, se je vladajoči režim popolnoma odrekel vsem zahtevam na naše slovensko Primorje. Dr. Ninčić Momčilo, bivši jugoslovanski zunanji minister, je eden glavnih krivcev žalostne usode naš primorskih Slovencev. Danes je član jugoslovanske kraljevske "vlade" v Kairu. Mi, Primorci, torej nimamo nobenega razloga navduševati se za tako vlado.

Kljub temu so narodne težnje po zedinjenju ostale na obeh straneh žive. Mnogo je bilo narodnih in kulturnih organizacij, ki so ob vsaki priložnosti opozarjale na razkosanost slovenske zemlje. Spominjale so se vseh žalostnih

obletnic pogodb, ki so nas hotele za večno razdeliti.

Ko so prišli v Jugoslavijo na vladno fašizmu naklonjeni režimi, se je položaj teh organizacij čez noč spremenil. Začelo se je preganjanje in pozneje jim je bilo prepovedano vsakršno delovanje. Bivši ban Dravske banovine dr. Marko Natlačan, ki je že dobil svoje plačilo kot narodni izdajalec, je takrat izročil fašistični sodbi vse primorske rodoljube, ki so iskali zavetja v narodno svobodni Jugoslaviji. Kljub vsem protestom in intervencijam so romali dr. Srebrnič in njegovi tovariši v italijanske ječe.

Po razpustu vseh istrskih in primorskih društev je vlada tudi prepovedala ves njihov tisk. Namim vladodržcem ni bila mar rešitev narodnih vprašanj niti v lastni državi, tem manj so se brigali za naše slovensko Primorje. Slovenci in Hrvatje tudi v lastni državi v Jugoslaviji niso smeli razobesiti svoje narodne zastave. To je bilo pod kaznijo prepovedano.

V državni upravi, kjer je imela popolno oblast beograjska čaršija, je vladala strašna korupcija. Brez podkupovanja niso opravi ničesar, zato tudi danes nihče ne joka za takšno Jugoslavijo, kakršna je bila. Korupcija je vladala v vseh krogih, ki so odločali o usodi Jugoslavije. Redki so bili poštenjaki, a ti niso prišli do veljave.

Se bolj žalostno sliko so nudile socialne razmere. Nizke delavske in uradniške plače, obupne higijenske razmere in stalno dviganje cen, so bili povod neštitem in neprestanim delavskim štrajkom. Ogromna prezadolženost kmetov, nesorazmerno obdavčenje, nemožnost prodaje kmetijskih pridelkov in znana "agrarna reforma" so potisnili tudi kmeta v obup. Vlada se ni najmanj brigala za socialni položaj nikogar, znala je bogateti samo sebe. Pač je neusmiljeno preganjala delavske, strokovne, kulturne in politične organizacije ter zlasti njihovo tiskano besedo. Preveč so se bali resnice. Policija je na veliko zapirala delavske zaupnike in voditelje in polnila je koncentracijska taborišča. Pri tem je imela policija popolnoma proste roke in je delala s političnimi jetniki, kar je hotela. Na tisoče najboljših sinov našega naroda je šlo skozi svetovno znane beograjske zapore, imenovane "Glavnišča", kjer so umirali, natrpani v umazane in smrdljive celice, od gladi in na posledicah nečloveškega "zasiševanja".

Taka je bila "svobodna" Jugoslavija in tako si zopet želijo četniki, bela garda in jugoslovanska "vlada" v Kairu. Zato želijo gospodariti, kakor so nekdanji general Draže Mihajlovič in Nedelj in Peter in vsi ostali reakcionarni elementi.

Vsa ta pisana gospoda je napravila iz Jugoslavije ječo narodov in primer izžemanja delavnih množic. Nikdar ne bi bile vrste Paveličevih Ustašev toliko, če bi ne bilo takega zatiranja razkosanost slovenske zemlje. Spominjale so se vseh žalostnih

sti med Hrvati in Srbi—da so se zakrili drugi grehi in da bi si z izkoriščanjem umetno narejene nesloge med Srbi in Hrvati polnili žepke reakcionarci. Vse te grehe plačujejo danes vsi narodi Jugoslavije s krvjo.

Nezadovoljstvo je telo v narodih Jugoslavije ves čas; naraščalo je od dne do dne in je prikipelo do vrhunca, ko se je vlada odločila, da podpre in vstopi v fašistični blok Nemčije, Italije in Japonske proti Sovjetski zvezi, do katere je, razumljivo, bila beograjska čaršija vedno sovražna razpoložena. Dasi ko narodi zahtevali ob vsaki priliki vzpostavitev diplomatskih odnosov in priznanje Sovjetske zveze, so to vsi reakcionarni režimi odprano odbijali in diplomatske odnose vzpostavili šele takrat, ko je bilo to že prepozno. Beograjska vlada je raje podpirala "Kulturbund", gnezda nemške fašistične špijonaže in laži o Sovjetski zvezi.

Žalostna je bilanca kraljevine Jugoslavije, preko katere so vsi naši narodi potegnili krvavo črto. Nihče več si ne želi vrnitve v tiste žalostne čase, ko je ukazovala reakcionarna družba, a narodi so tlačanili. Danes si sami krolimo usodo s krvjo. Složno z rami ob rami se borijo vsi narodi Jugoslavije, Srbi, Hrvati, Črnogorci, Makedonci in Slovenci iz zelene Štajerske, Koroške, Kranjske in Primorja proti osvobodnemu okupatorju. Strnje pod zastavo svobode korakajo k skupnemu cilju in iz tega oboroženega bratstva, v krvi in ognju prekaljenega, bo zrasla nova domovina, svobodna, demokratična, enakopravna, federativna Jugoslavija.

(Dalje prihodnjič.)

Priseljenci—orli Američani

(Office of War Information, Washington.)

Hibbing, Minnesota. — To je glavno mesto železne rude sveta. Je ljudska toplotnica, kakor tudi kovinska. To je kraj, kjer so se srečali ljudje s celega sveta in postali Američani.

Tu so visoki, plavalasi moške in žene iz Skandinavije. Njihovi sosedje so črnolasi moške in žene iz Italije, Jugoslavije, Grčije in drugih dežel. Moške in žene 44. dežel živijo v popolni harmoniji.

Njihovi mladeniči in mladenke so v vojni službi. Skoro ni družine, ki ne bi imela dva do osem otrok v vojni. Doma delajo ljudje trde ko kdar poprej, kopljejo rudo za orožje in kupujejo bonde, da bo orožje plačano.

Nekateri poznajo vojno tragedijo. Marakatera zastava na oknih ima zlato zvezdo. A to samo vzpodbuja ljudi k večjim naporom za poraz osi.

Vzemite za primer družino G. in Geo. Giuseppe Rosati, katerih predniki so živeli v Italiji. Pred vojno so imeli tri sijajne mladeniče. Vsi so šli v vojno. Oliver je zgubil življenje v Severni Afriki, ki je pomagal pri osvoboditvi dežele svojih prednikov, njegova dva brata pa še nadaljujejo borbo.

G. Rosati je bil rudar pri Oliver Iron Mining Co. Sedaj leži, a misel na dečke ga vzpodbuja pri kupovanju bondev.

In g. in ga. Alphonse Valentini v Chisholmu, pa g. in ga. Anthony Bonelli, katerih družini sta poslali po osem sinov vsaka v borbo. Ti starši redno kupujejo bonde.

Ga. Frances Zbatnik je Hrvatica. Ona ima štiri sinove v vojni in z denarjem, ki ji ga pošilja, kupuje bonde. Berličevići imajo štiri sinove v vojski, medtem ko mati, oče in sinovi redno kupujejo bonde. To drži tudi za dom Johna Simoniča, ki ima štiri sinove in hčerko v vojski.

Za družino Charlesa Jolicouera, katerega sinovi — pet — so v vojski, so plačilni dnevi, dnevi kupovanja vojnih bondev. Sedaj sta oba starša srečna, ko so Amerikanci začeli z osvoboditvijo dežele njih prednikov, Francije.

Srbija je bila domovina g. in ga. Louis Smilanicha. Imajo tri sinove v vojni in navede vse, kar morejo za novo domovino. Kamorkoli greste: na dom Ignatza Tomicha, Petra Senicha ali

Iz jugoslovanskih gora v New York

Zanimiv doživljaj mladega kapetana ameriške vojske

Pred dvema ali tremi leti se je mladi Jack Reiter, ki stanuje na 850 Bryant Ave., Bronx, N. Y. C., zanimal večinoma za sport in sportne prireditve.

Toda v zadnjih treh letih se je dogodilo toliko važnega, kar je potisnilo sportne tekme v ozadje in dalo ameriški mladini važnejše naloge.

Pred nekaj tedni se je kapetan Reiter vrnil v New York iz evropskih vojnih zon, po štiridesetih bombnih misijah v Afriki, Siciliji, Rumuniji, Italiji.

Prošle jeseni je bil njegov aeroplan od Nemcev sestreljen in Reiter je bil obenem z ostalo posadko ujet in poslan v Nemčijo. Ker je bil ranjen, so ga Nemci vrnili v neko bolnišnico v Italiji. Po dveh mesecih si je Reiter dovolj opomogel in je zbežal iz bolnišnice. Iz severne Italije je šel v Jugoslavijo, kjer se je priključil partizanom. Z njimi se je boril proti Nemcem v Jugoslaviji sedem mesecev in postal strokovnjak v razdiranju mostov in prometnih cest. Po sedmih mesecih so mu partizani omogočili, da je prešel preko Jadrana in se priključil ameriški vojski v Italiji, odkoder je prišel domov — v New York. Kakor hitro je dospel, je bil klican v Washington, kjer so ga oblasti dekorirale s tucetom medalj in pohval.

Po povratku iz Washingtona mu je zopet prišel na misel sport. Hotel je igrati golf, ali ravno tisti dan so elektrizirale svet novice o invaziji in mladi Reiter je prebil dan pri radiu.

Helena T. Ilić — prva bela žena na otoku Emir

Poročnica Helena T. Ilić, ameriška Jugoslovanka, ki je prišla v to deželo pred 14 in pol leti, in katere starši žive na 195 Tenth Ave., New York City, je prva bela žena, ki je stopila na otok Emir v Južnem Pacifiku, potem, ko so ga zavzeli ameriški marinci. Na njem so sedaj ustanovili baze za bombardir.

Miss Ilić je sedaj stara 23 let, po poklicu bolničarka pri South Pacific Combat Air Force. Kot bolničarka je gradila v Le-nnox Hill bolnici v New Yorku koncem leta 1942 in stopila v armado marca 1943. V izvrševanju svojega poklica je letela do sedaj preko 13 tisoč milj nad južno-pacifiškimi vojnimi zonami.

Ima dva brata, enega v ameriški vojni, drugega pa v trgovski mornarici. Na svojih zračnih potovanjih je srečala enega brata na otoku Munda, drugega na Guadalcanalu. Na svojih neštetih misijah je negovala preko 300 bolnikov in ranjencev vseh narodnosti, včevši dva domačina z otokov Fiji. Ker ni samo dobra bolničarka, temveč tudi simpatična in lepa, so jo bolniki, ki jih je Helena negovala, obdarovali z nešteti "suvenerji", med katerimi je tudi značka, ki jo je odtrgal ameriški vojak z uniforme japonskega narednika.

Ameriški časopisi so prinesli zanimive članke o naši Jelki, kakor tudi njeno sliko, sneto na otoku Emir. Tudi mi ji čestitamo na uspehih v daljnih straneh sveta in se z njenimi starši vred radujemo priznanja, ki ga je bila deležna od naših vojaških oblasti skozi ameriški tisk.

—ZOJSA.

Jacka Belicha, srečate ponos na mladino, ki služi v vojni, in pa na kupovanje bondev.

Ga. Mary Puhek je Slovenka. Pet njenih sinov je šlo v vojno. Z denarjem, ki ji ga pošilja domov, kupuje ona bonde zanje. To delata tudi g. in ga. Peter Majerle za svoje tri sinove, ki so v vojni.

Te povesti bi lahko naprej in naprej ponavljali. Dežela, ki so jo ti ljudje zapustili, jim je še pri srcu. Še imajo bližnje in daljše sorodnike tam. A dejstvo je, da se Amerika bori, je zadostno, da jih vzpodbuja h kupovanju bondev, ker vedo, kako je to važno.

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Slika kaže, ko ameriški vojski po zmagi nad nacisti izročajo mesto Cherbourg francoski civilni oblasti.

MIHAIL ARCIBAŠEV

SANIN

Poslovenil Štano Kralovec

(Nadaljevanje)

"Za Zarudina seveda!"

"Ne, tudi za vas... tudi za vas... zamilite se malo!"

"Ah, Solovejčik," je nekoliko nevoljen rekel Sanin; "to so že stare pravljice o moralni zmagi! Vrh tega je ta pravljica še zelo surova... Moralna zmaga ne obstoji v tem, da se na vsak način nastavi lice, ampak v tem, da ima človek prav pred svojo vestjo. Kako se pa doseže tisti "prav", je vseeno, to je stvar slučaja in okoliščin... Nič ni groznejšega od suženjstva — sužnost je nekaj najgroznejšega na svetu — če se človek vzemirja do mozga po nasilju, ki se vrši nad njim, pa mu hlapčuje v imenu česar koli močnejšega od njega."

Solovejčik se je hipoma prijel za glavo, toda v temi ni bilo več videti, kako je gledal njegov obraz.

"Moj razum je tako slab," je dejal z bolestnim glasom; "sedaj ne morem ničesar in prav nič ne vem, kako naj živim!"

"Čemu pa naj veste? Živite, kot letajo ptice; če bi se rade zamahnile z levo perutjo, zamahnejo z levo, če se je treba izogniti drevesu, se ga izognejo..."

"Toda saj to so ptice, jaz sem pa človek!" je rekel Solovejčik naivno resno.

Sanin se je glasno zasmehal in njegov vesel, moški smeh je napolnil temno puščobo do zadnjega kotička s trenutnim življenjem.

Solovejčik ga je poslušal, potem je pa zmaljal z glavo.

"Ne," je žalostno dejal; "tudi vi me ne morete naučiti, kako naj živim! Nihče me ne more naučiti, kako naj živim!"

"To je res, živeti ne nauči nihče; umetnost živeti je prav tako tisti talent. Kdor pa nima tega talenta, tisti pa ali sam pogine ali pa pogublja svoje življenje, ker ga izpremeži v revno življenje brez luči in veselja."

"Vsi ste na primer sedaj mirni in govorite tako, kakor da bi vedeli vse... Pa... ne zamerite mi, prosim... ali ste bili vedno taki?" je vprašal Solovejčik z žgočo radovednostjo.

"Nisem," je odkimal Sanin. "Res, da sem bil vedno silno miren; bili so pa tudi časi, ko sem doživljal najraznovrstnejše dvome... Bili so časi, ko sem sam resno sanjal o idealu krščanskega življenja..."

Sanin je zamiljeno molčal; Solovejčik je pa iztegnil vrat ter gledal vanj, kakor da bi pričakoval nekaj nedosežno važnega zase.

"Takrat sem bil v prvem tečaju in sem imel tovariša študenta, matematika Ivana Landeja. To je bil čudovit človek, nepremagljivo močan in kristjan ne samo po prepričanju, ampak tudi po naravi. V njegovem življenju so se zrcalili vsi kritični momenti krščanstva. Kadar so ga tepli, se ni branil, odpušal je svojim sovrznikom, z vsakim človekom je bil kot z bratom; in ker je lahko vse storil, je lahko storil tudi glavno — ženske ni priznaval za samico... Saj se spominjate Semjonova?"

Solovejčik je z naivnim veseljem prikimal. To je bilo zanj nepojmljivo važno. Hipoma se mu je naslikal v znanih razmerah, med znanimi ljudmi obraz, ki je imel o njem meglene predstave, ki ga je pa privlačil, kot vleče metulja v temni noči k svetlemu svetlečemu plamenu. Ves se je razvnel od pozornosti in pričakovanja.

"Torej dobro... Semjonova se je takrat strašno slabo godilo, instruiral je na Krimu in se od tega preživljal. V zapuščenosti in v slutnji na smrt se ga je polastil mračen obup. Lande je o tem izvedel in seveda sklenil, da mora iti rešiti dušo, ki se pogublja... In v resnici je tudi šel. Denarja ni hotel posoditi njemu kot "za-

maknjenemu" nihče, pa je šel peš okrog tisoč vrst! Nekje na poti je poginil in na ta način daroval dušo za svojega bližnjega..."

"No... povejte mi, prosim," se je vespremik Solovejčik in zavpil, pri čemer so se mu oči zamakneno zalesketale, "ali priznate tega človeka?"

"O njem so se svoj čas mnogo prepirali," je zamiljeno odgovarjal Sanin. "Nekateri ga sploh niso hoteli priznati za kristjana in so ga torej zavržili; drugi so ga smatrali enostavno za blaženega, za duševno omejenega; tretji so mu odrekli moč iz teh razlogov, ker se ni boril, ker ni postal prerok in ni zmagal, ampak je nasprotno izževal samo splošno odtujenje..."

Jaz ga pa sodim drugače. Takrat sem bil pod njegovim vplivom, da je bilo kar neumno! Zgodilo se je celo, da mi je nekoč dal neki študent okrog gobca... najprej je cel svet zaplesal okrog mene, toda zraven je bil Lande in kakor hitro sem ga pogledal... Ne vem, kaj se je zgodilo, samo to vem, da sem molče vstal in odšel... Potem sem se s tem prvič strašno in — lahko si mislite — tudi precej neumno bahal, drugi sem pa sovražil tistega študenta z vso močjo svoje duše. Ne zato, ker me je udaril, to bi še ne bilo nič, ampak zato, ker mu je bilo moje dejanje tak užitek, kot bi ne mogel biti večji. Čisto slučajno sem zapazil, v kakšnem nasprotju tičim; zamislil sem in dva tedna hodil kakor zmešan, nato sem se pa nehal bahati s svojo navidezno, napačno moralno zmago. Tistega študenta sem pa pri prvem njegovem zadovoljnim nasmeju tako pretepel, da je padel v nezavest. Med menoj in med Landejem je nastal notrajen razdor. Začel sem jasneje opazovati in presojati njegovo življenje in sem videl, da je strašno nesrečno in ubogo."

"O, kaj vendar govorite!" je zavpil Solovejčik. "Ali si vi sploh morete predstavljati, kako so bila bogata njegova doživetja!"

"Njegova doživetja so bila enolična; sreča v njegovem življenju je obstojala v tem, da se je vedno bolj in globlje odrekal vsakemu bogastvu v življenju! To je bil prostovoljen berač in fantazist, ki je živel v imenu onega, kar je bilo njemu samemu popolnoma neznano..."

"Vi ne veste, kako me mučite!" je vzkliznil Solovejčik in si nepričakovano vil roki.

"Vi ste pa nekako histeričen, Solovejčik!" je začuden pripomnil Sanin. "Jaz ne govorim nič posebnega. Ali se je pa morda to vprašanje zagrizlo v vas in vas silno boli!"

"Silno! Zdaj vedno premišlujem in premišlujem in glava me boli... Ali je pa res vse to bila pomota? Jaz sem kakor v črni sobi... in noben človek mi ne more reči, kaj naj delam!... Za kaj vendar človek živi? Povejte mi!"

"Za kaj? Tega nihče ne ve!"

"Kaj res ni mogoče živeti za bodočnost? Da bi vsaj potem prišla ljudem zlata doba..."

"Zlate dobe nikdar ne more biti. Če bi se mogli življenje in ljudi v hipu izolirati, bi bila to zlata sreča, ampak to ne more biti! Izboljšanje prihaja po neopaznih stopnjah in človek vidi samo stopnjo, ki gre tik pred njim in tik za njim... Midva nisva živela življenja rimskih sužnjev ali divjakov kamenite dobe, zato se pa tudi ne zavedava sreče naše kulture; tako se tudi v zlati dobi človek ne bo zavedal nobene razlike od življenja svojega očeta, kot se ne zaveda oče od življenja deda in ded od pradede... Človek je na večnem potovanju in si gradi pot do sreče... in to je isto, kot če bi prišlevali k brezkončnemu številu nove enice."

"Torej je vse prazno? Torej ni ničesar?"

"Jaz mislim, da ničesar..."

(Dalje prihodnjik.)

"Ne, ne," sem odgovoril naglo in se nasmešnil. "Gre za stvar, ki sem jo začel čisto sam od sebe. Rad bi spet videl nekdanje tovariše. To se pravi tiste, ki se mi jih bo posrečilo izloviti. Rad bi jih spet pozdravil ter jih tudi kaj povprašal. Mislim, da mi bodo vsi lahko pripovedovali zanimive reči in te bi jaz rad napisal."

Prijatelj je zamrmral: "Čudna misel... Saj za naše zgodbe vendar veš..."

"Ne docela, dragi. Tvoja zgodba mi je na primer neznan. To se pravi, da prav zatrdno ne vem ničesar o tvojih poslednjih dogodivščinah. Videl sem te leta 1917, potem si izgubil. Slišal sem, da si potoval v Palestino. Slišal sem tudi o nekakem boju, ki si ga imel z neko žensko iz sovrznicovke vohunske službe. Zdaj sem te pa poiskal in..."

Diego Baker je vzel iz žepa pipico, jo zelo skrbno nabasal ter prižgal. Nekaj časa je zamiljeno opazoval dim, ki je vstajal iz pipe, potem pa me je povabil, naj se grem z njim sprehatj po vrtu.

"Tvoj predlog je nekam čuden, prijatelj. Sicer pa tudi ni skoraj ničesar več takega, da bi bilo vredno zdaj praviti. Prav zares. Tisto potovanje v Pale-

stino ni bilo nič zanimivega, zakaj ondi je bil Lawrence, ki je vse delal sam. Toda potem sem se vrnil v London in tedaj se je primerilo tisto, čemur praviš ti bo z žensko iz sovrznicovke vohunske službe. Prav za prav ne moremo govoriti o boju. Gre za docela preprost primer, zelo, zelo preprost primer, ki se skoraj ne bi splačalo obujati spomina nanj, če...

"Komaj sem se dobro vrnil iz Palestine, mi je polkovnik McKean naložil, naj izvoham, kako in kaj je z neko gospodično, ki je prebivala v razkošnem hotelu zahodne londonske četrti. Gospodična! Kje neki! Skoraj bi moral reči deklica: stvarca, ki so je bili sami plavi lasje in sam ogenj. Prišla je bila pred dvajsetimi dnevi v London z majhnim psom, z dvema loparjema za tenis in s sedmimi kovčgi. Njena izkazila so bila v redu. Bila je Amerikanka, Amerikan-ka in pol, doma na severu in je imela rejen tekoči račun v banki.

Zakaj neki je to lepo dekle prišlo v London, sredi najhujše vojne, ko se je pa v njeni domovini vendar dalo tako lepo in prijetno živeti, tega ni vedela živa duša. Polkovnik McKean

je govoril, da je to reč treba preiskovati, zakaj zdi se mu, da je v njej nekaj sumljivega. Saj veš, da je naš polkovnik imel voh za devet drugih... Razen tega so nam pa naši zaupniki iz Anverse poslali sliko sumljivega dekleta in zdelo se je, da je slika male Amerikanke.

Da ne bom pravil na dolgo in na široko, naselil sem se v prav tistem hotelu, kjer je prebivala dražestna osumljenka. Čez par dni sem se spoprijateljil z njenim psičkom in na večer četrtega dne sem imel čast, da sem se s svojo nadzorovanko trikrat zavrtel pri valčku. In naposled...

Pred petnajstim leti sem jih imel za ušesom in sem znal govoriti, ko da bi ročice sadil. Najbrž sem tudi bil fleten fant. Zaradi tega sem se na večer po plesu prepričal, da tudi skrivnostne Amerikanke cenijo romantične sprehode v mesečini po parkih razkošnih hotelov.

Toda pretekli so dnevi in dnevi, ne da bi se mi posrečilo zavohati tudi najmanjši drobček česa sumljivega o tej kar se da fletni ženski, ki ji je bilo ime Clara Crowel. Seveda sem skrbno preiskoval njeno prtljago in njeno skopo pošto smo budno nadzorovali. A uspeha ni bilo prav nobenega. Zaradi tega sem že mislil, da zapravljam dragoceni čas!

Tedaj sem pa nepričakovano dobil pomoč. Pomagali so mi "Zeppelini". Neko noč smo zasilili preplašujoči glas tovarniških pišal in tudi naš hotel je bil ves pokonci. V nekaj trenutkih so se odprla vrata vseh sob in hodnikov. Moški in ženske v precej spodrecanih oblačilih so bežali v podzemeljska zavetišča.

Moja soba je bila blizu Clarine. Tako se je naključilo, da sem stopil na hodnik, pa zapazil Amerikanko, ki je tudi bežala proti stopnicam. Na sebi je imela pižamo. Tisti trenutek se mi je rodila misel, da bi zmešnjavo zaradi "Zeppelinov" izkoristil ter dekletovo sobo še enkrat preiskal.

Mislil, da so se mi pri tej priliki ovlažile oči... A prav tedaj, ko sem še enkrat vzdignil nedolžni pulover za golf, je nekaj belega padlo iz njega na tla.

Bil je kos popisanega papirja. Prav zatrdno zaljubljeno sporočilo! Kaj drugega bi tudi moglo biti...

Bral sem tisti listek znova in znova, vsaj desetkrat po vrsti, potem me je pa obšla zana. Na listku je bilo z zelo drobnimi črkami napisanih polno stavkov, podobnih temule: Prevoz čet po progi, ki drži na zahod: šest zank na lice, štiri narobe; prevoz vagonov s pehoto na vzhodno bojišče: sedem na lice, devet narobe; desna rava, levi rokav...

Ti razbojnika! Pulover, pulover za golf in zanke v njem, vse to je služilo za skrivna sporočila! To nepričakovano odkritje me je zmedlo in zbudilo v meni tudi grenak občutek. Še vedno sem pregledoval skrivnostni listič, tedaj sem pa zaslišal, da je šklepnila ključavnica v vratih, ki sem jih bil pustil priprta...

V skoku sem bil pri vratih, a bila so zaprta in tičal sem v pa-

sti. Zvonil sem, toda nihče se ni oglasil ali prišel. Najbrž je tudi vse osebe bilo po kletih. Moral sem tako čakati dobre pol ure, šele potem je prišel nekdo in me rešil.

"Kje je gospodična Clara Crowelova?" sem vprašal hotelskega ravnatelja takoj nato.

"Ameriška gospodična iz sobe št. 15? Odšla je, komaj minuto je od tega!" je malomarno odvrnil možak.

V pižami morda? Kje neki! Drobni ženski gost se je okoristil s tem, da so ostale ob preplahu vse sobe odprte in st je kaj lahko pomagal z obleko drugih gostov...

"In je nisi potem več videl?" sem vprašal Diega Bakerja, ko sem si bil malo opomogel od smeha, ki me je lomil.

"Med vojno nič več," mi je odgovoril. "Potem pa! In sicer 1. 1919 v Parizu, pa čisto po naključju. Bilo je na sprejemu v hiši moje stare tete. Bila je še ved-

no ista: drobna, sinjih oči, bil je sam ogenj in..."

Ta trenutek se je zaslišal po pesku lahkoten korak. Drobna, plavalas, sinjeoka gospa se nam je bližala.

"Dovoli, da te seznanim s svojo ženo!" je vzkliznil Diego Baker s čudnim smehljajem.

Potem se je obrnil h gospi in pristavil: "Clara, to je gospod Keller, dober moj prijatelj!"

ONE OF THE SUCCESS in the Allied capture of the strategic port of Cherbourg is due to the part played by our warships in shelling Nazi positions in the city. During one of these gun duels, the cruiser U.S.S. Cassin is shown as an enemy shell burst over her bow. U.S. Signal Corps Radiophoto.

Razni mali oglasi

NA PRODAJ dve nadst. zidana hiša, prodajalna in tri stan.—po 4 sob. Gorka voda toplota, "stoker"—primo-ša \$1800.00 letno. 405 Ogden ave. Downers Grove, Ill. Phone 1457 W.

POTREBUJEMO

"PUNCH PRESS"

OPERATORJE

Oglasite se na:

2347 West 18th Street

NA PRODAJ JE

2½ akra zemlje na vogalu. 14 milj. južno-zapadno iz Chicaga. Za pojasnila oglasite se v čet-tek, soboto, nedeljo ali ponedeljek pri lastniku.

ANNA HYNIA

63rd and Richmond st.

Clarendon Hills, Ill.

NA LOGAN SQUARE

prodam valed smrti žene, iz opeke 1x5 in 2x6 sob hiša, kopalnica, parna gorkota, in stoker. Zadej lesena 2rt sobna hiša, peč, kurjava in kopalnica. Lota meri 35x125. Lastnik sprejda: 3434 W. Schubert.

NA PRODAJ IMAM

na Springfield, blizu 28. ceste, dve stan. 2x5 sob zidana hiša, tri spalne sobe. Priključje—furnace gorkota. Vidana kopalnica, tla v kuhinji. Cena \$10,000.00.

Zidana dve stanovanjska hiša, podstrežje in ena soba v pritličju, na Christiana ave. blizu 25. ceste. Cena \$7,000.00.

MARTIN A. JAKUBEK

2438 So. Hamilton Ave., 2nd floor.

Tel. Crawford 0154

TISKARNA S.N.P.J.

—sprejemna vna—

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za vesele in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih...

VOĐSTVO TISKARNE APLERA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

.... Vse pojasnila daje vodstvo tiskarne
.... Cene smaraj ustrezajo delu prve vrste

Pišite po informacije na naslov:
SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue Chicago 22, Illinois
TEL. ROCKWELL 4944

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklopu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k oči naročnik. List Prosveta stane za vse enake, za člana ali družino \$6.00 za eno letno naročnino. Če va člani še plačujejo pri omenjenem \$1.50 na teden, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vreden, reči, da je list predrag za člana SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bi zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Karul. države in Kanado \$6.00	Za Chicago in okolice je \$7.50
1 tednik in 4.00	1 tednik in 6.50
2 tednika in 3.00	2 tednika in 5.10
3 tednike in 2.40	3 tednike in 4.30
4 tednike in 1.80	4 tednike in 3.70
5 tednikov in 1.50	5 tednikov in 3.00

Za Evropo je \$8.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v plam in si naročite Prosveto. List, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 22, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$.....

1. Ime..... Čl. družine št.....

Naslov.....

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledočih članov moje družine:

2..... Čl. družine št.....

3..... Čl. družine št.....

4..... Čl. družine št.....

5..... Čl. družine št.....

Mesto..... Država.....

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

Zanke na puloverju

(Vohunski spomin)

Dobil sem Diega Bakerja, ko je zalival rože v ljubkem vrtu, ki obdaja njegovo malo vilo neke na Škotakem. Preteklo je že 15 let, kar nisem videl tega draga tovariša. Zdaj sem ga zagledal v opankah, v delovni obleki in v ogromnem slamniku.

A pred petnajstim leti! Poslednjič sva se videla v Edinburghu, in sicer v salonu lorda R. W. Langeja. Tovariš je tedaj nosil frak in celo naočnik.

"Ali se spominjaš tistih časov?" sem vprašal Bakerja ter ga mahnil po rami.

Baker je nekaj časa molčal, se zazrl nekam v daljo, nazadnje pa je zašepetal:

"Tistih lepih in strahotnih dni pač ni moči pozabiti!"

Lepi in strahotni dnevi, prav res! Tedaj je divjala vojna. Diego Baker in jaz sva bila zaposlena v vohunski službi.

Cez nekaj časa sem dejal: "Iščem spet stare tovariše in sem začel pri tebi."

Prijatelj je pustil škropilnico, naglo dvignil glavo ter me presenečeno pogledal:

"Ali sem morda spet vpokli-

can?"

"Ne, ne," sem odgovoril naglo in se nasmešnil. "Gre za stvar, ki sem jo začel čisto sam od sebe. Rad bi spet videl nekdanje tovariše. To se pravi tiste, ki se mi jih bo posrečilo izloviti. Rad bi jih spet pozdravil ter jih tudi kaj povprašal. Mislim, da mi bodo vsi lahko pripovedovali zanimive reči in te bi jaz rad napisal."

Prijatelj je zamrmral: "Čudna misel... Saj za naše zgodbe vendar veš..."

"Ne docela, dragi. Tvoja zgodba mi je na primer neznan. To se pravi, da prav zatrdno ne vem ničesar o tvojih poslednjih dogodivščinah. Videl sem te leta 1917, potem si izgubil. Slišal sem, da si potoval v Palestino. Slišal sem tudi o nekakem boju, ki si ga imel z neko žensko iz sovrznicovke vohunske službe. Zdaj sem te pa poiskal in..."

Diego Baker je vzel iz žepa pipico, jo zelo skrbno nabasal ter prižgal. Nekaj časa je zamiljeno opazoval dim, ki je vstajal iz pipe, potem pa me je povabil, naj se grem z njim sprehatj po vrtu.

"Tvoj predlog je nekam čuden, prijatelj. Sicer pa tudi ni skoraj ničesar več takega, da bi bilo vredno zdaj praviti. Prav zares. Tisto potovanje v Pale-

VRHNJA PLAST

"Gospod. Dewey nas vabi z drevesa v boj za površitev v slabo, stare čase..."